

Anonymiserad version

Översättning

C-236/23 - 1

Mål C-236/23

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

7 april 2023

Domstol som begär förhandsavgörande:

Cour de cassation (Frankrike)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

30 mars 2023

Klagande:

Mutuelle assurance des travailleurs mutualistes (Matmut)

Motparter:

TN

Société MAAF assurances

Fonds de garantie des assurances obligatoires de dommages (FGAO)

PQ

COUR DE CASSATION

Offentligt sammanträde den **30 mars 2023**

[utelämnas]

[utelämnas]

- Begäran om förhandsavgörande

REPUBLIKEN FRANKRIKE
YTTRANDE Å DET FRANSKA FOLKETS VÄGNAR
MEDDELAT AV COUR DE CASSATION, ANDRA
TVISTEMÅLSAVDELNINGEN

DEN 30 MARS 2023

Brottmålsavdelningen vid Cour de cassation, vilken har att pröva överklagande nr 20-86.015, som ingetts av försäkringsbolaget Société Mutuelle assurance des travailleurs mutualistes (Matmut), har den 6 september 2022 begärt ett yttrande från andra tvistemålsavdelningen.

Handlingarna i målet har tillställts åklagarmyndigheten.

[utelämnas]

Andra tvistemålsavdelningen vid Cour de cassation (Högsta domstolen) [utelämnas] har lämnat följande yttrande.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Enligt den överklagade domen (Lyon den 21 oktober 2020) tecknade PQ, den 5 oktober 2012, ett motorfordonsförsäkringsavtal hos bolaget Société Mutuelle assurance des travailleurs mutualistes (bolaget Matmut), och uppgav därvid att han var ensam förare av det försäkrade fordonet.
- 2 Den 28 september 2013 inträffade en trafikolycka i vilken det aktuella fordonet var inblandat och framfört av TN, som var alkoholpåverkad. PQ, som var passagerare i fordonet, skadades vid olyckan, vilken också inbegrep ett annat fordon, försäkrat i bolaget Maaf.
- 3 En brottmålsdomstol i första instans förklarade TN skyldig till bland annat vållande till kroppsskada, orsakad av föraren av ett vägtrafikfordon under påverkan av alkohol och med åtföljande arbetsoförmåga för PQ i över tre månader.
- 4 Vid den brottmålsförhandling där PQ:s civilrättsliga skadeståndsyrkanden prövades framställde bolaget Matmut en invändning om ogiltighet av avtalet på grund av att PQ lämnat felaktiga uppgifter i fråga om vem eller vilka som vanligtvis körde fordonet, framställde ett yrkande om att befrias från betalningsskyldighet och begärde att PQ skulle erhålla ersättning från Fonds de garantie des assurances obligatoires de dommages (garantifonden för obligatoriska skadeförsäkringar, FGAO), som i enlighet med artikel L. 421-1 i Code des assurances (försäkringslagen) är det organ som ska utbetala ersättning till bland

annat personer som lider skada till följd av trafikolyckor i fall där den vållande saknar försäkring.

- 5 Genom dom av den 17 december 2018 ogiltigförklarade brottmålsdomstolen i första instans försäkringsavtalet på grund av att försäkringstagaren avsiktligt hade lämnat felaktiga uppgifter. Nämnda domstol beslutade att Matmut skulle befrias från sin betalningsskyldighet, förpliktade TN att gottgöra de skadelidande och förklarade att domen kunde göras gällande gentemot FGAO.
- 6 FGAO, bolaget Maaaf och TN överklagade domen.
- 7 Appellationsdomstolen fastställde domen i första instans i den del försäkringsavtalet mellan PQ och bolaget Matmut ogiltigförklarades.
- 8 Appellationsdomstolen ansåg att vid den tidpunkt då PQ tecknade försäkringsavtalet var det TN som ägde fordonet och den som vanligtvis körde detta. Appellationsdomstolen slog därför fast att PQ avsiktligt hade lämnat felaktiga uppgifter angående vem eller vilka som vanligtvis körde fordonet, vilket på ett uppenbart sätt ändrade riskbedömningen för försäkringsgivaren, eftersom TN tidigare hade dömts för rattfylleri.
- 9 Appellationsdomstolen befriade emellertid inte bolaget Matmut från betalningsskyldighet och fastställde att dess avgörande kunde göras gällande mot detta bolag. Den befriade följaktligen FGAO från betalningsskyldighet. Som skäl härför angav appellationsdomstolen att unionsrättens företräde framför nationell rätt innebär att den ogiltighet av avtalet som enligt artikel L. 113-8 i försäkringslagen följer av att försäkringstagaren avsiktligt lämnat felaktiga uppgifter inte får göras gällande mot personer som lidit skada till följd av en trafikolycka eller mot deras rättighetsinnehavare.
- 10 Appellationsdomstolen förklarade också att den omständigheten att den skadelidande var passagerare i det fordon som vållade olyckan, eller försäkringstagare eller ägare av fordonet, inte innebar att denne kunde fränkännas egenskapen av skadelidande tredje person.
- 11 Bolaget Matmut har överklagat denna dom till Cour de cassation (överklagande nr 20-86.015), varvid TN och dennes försäkringsgivare, bolaget Maaf samt PQ och FGAO är motparter.
- 12 Genom detta överklagande, ingivet vid brottmålsavdelningen, kritiseras appellationsdomstolen i huvudsak för att ha förklarat att ogiltigheten av försäkringsavtalet inte får göras gällande mot PQ, trots att denna domstol hade konstaterat att PQ medvetet hade lämnat en oriktig uppgift till försäkringsgivaren angående vem eller vilka som vanligtvis körde fordonet. Genom överklagandet görs gällande att appellationsdomstolen åsidosatte artiklarna L. 113-8 och R. 211-13 i försäkringslagen.

- 13 Brottmålsavdelningen ansåg att prövningen av denna grund krävde ett yttrande från den avdelning som är specialiserad inom försäkringsrätt och ställde därför följande fråga till sistnämnda avdelning:

”Ska en ogiltighet av ett motorfordonsförsäkringsavtal på grund av en avsiktligt felaktig uppgift med avseende på vem eller vilka som vanligtvis kör fordonet förklaras verkningslös i förhållande till den skadelidande, och detta även om denne samtidigt är passagerare i det fordon som vållade olyckan och den som tecknat försäkringen, och därmed är upphovsman till den felaktiga uppgiften?”

Tillämpliga bestämmelser

- 14 Enligt artikel L. 113-8 i försäkringslagen ska ett försäkringsavtal anses vara ogiltigt om försäkringstagaren utelämnar obligatoriska uppgifter eller avsiktligt lämnar felaktiga uppgifter, om detta utelämnande eller denna uppgift ändrar föremålet för försäkringsrisken eller sänker risken enligt försäkringsgivarens bedömning, även om den risk som dolts eller förvrängts av försäkringstagaren inte inverkar på en viss skadevållande händelse.
- 15 Försäkringstagarens handlande i ond tro, mot vilket ogiltigheten av försäkringen utgör en sanktion, utmärks av dennes avsikt att bedra försäkringsgivaren (andra tvistemålsavdelningen, 19 oktober 2006, överklagande nr 05-18.886), oberoende av om den felaktiga uppgiften inverkade på den skadevållande händelsen eller ej (brottmålsavdelningen, 31 maj 1988, överklagande nr 87-84.010, publicerat).
- 16 Ogiltigheten av försäkringsavtalet inträder vid tidpunkten då den avsiktligt felaktiga uppgiften lämnas (brottmålsavdelningen, 2 december 2014, överklagande nr 14-80.933, publicerat). Om den oriktiga förklaringen avseende risken lämnas vid det tillfälle då avtalet tecknas upphäver således denna ogiltighet avtalet med retroaktiv verkan, varvid avtalet anses aldrig ha existerat.
- 17 Fram till den praxisändring som följde av domen av den 29 augusti 2019 (andra tvistemålsavdelningen, 29 augusti 2019, överklagande nr 18-14.768, publicerat) ansåg Cour de cassation att ett avtals ogiltighet till följd av en felaktig uppgift som lämnats av försäkringstagaren fick göras gällande mot den skadelidande, om den försäkringsgivare som vägrat inträda i behörig ordning hade riktat ett anspråk mot FGAO (ovannämnda ärende vid brottmålsavdelningen, 31 maj 1988 samt brottmålsavdelningen, 12 juni 2012, överklagande nr 11-87.395).
- 18 Cour de cassation stödde sig bland annat på artikel R. 211-13 i försäkringslagen, där det föreskrivs att endast vissa förfall av och undantag från garantin har verkan gentemot den skadelidande.
- 19 Alltsedan nämnda dom av den 29 augusti 2019 meddelades bedömer Cour de cassation att det följer av artiklarna L. 113-8 och R. 211-13 i försäkringslagen, tolkade mot bakgrund av artikel 3.1 i rådets direktiv nr 72/166/EEG av den 24 april 1972, artikel 2 första stycket i rådets andra direktiv nr 84/5/EEG av den 30

december 1983 samt artiklarna 3 och 13 i rådets direktiv nr 2009/103 av den 16 september 2009, att den ogiltighet som föreskrivs i artikel L. 113-8 i försäkringslagen saknar verkan gentemot personer som lidit skada till följd av en trafikolycka eller gentemot deras rättighetsinnehavare, och att FGAO i ett sådant fall inte ska ersätta den skadelidande (andra tvistemålsavdelningen, 16 januari 2020, överklagande nr 18-23.381, publicerat, samt brottmålsavdelningen, 8 september 2020, överklagande nr 19-84.983, publicerat).

- 20 Sedan dess följer det av artikel L. 211-7-1 i försäkringslagen, vilken i sin tur grundas på lag nr 2019-486 av den 22 maj 2019, som antagits för att bringa försäkringslagen i överensstämmelse med unionsrätten, att ogiltighet av ett motorfordonsförsäkringsavtal inte får göras gällande mot personer som lidit skada till följd av en trafikolycka, eller mot deras rättighetsinnehavare, och att skadeståndsansvaret med avseende på det iblandade fordonet i sådant fall omfattas av garantin hos försäkringsgivaren, vilken är skyldig att ersätta dessa personer. I denna bestämmelse anges även att de fordringar som den ersättningsberättigade har gentemot den person som varit vållande till olyckan övergår till försäkringsgivaren upp till summan av de belopp som den ersättningsberättigade har betalt.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 21 Sedan rättspraxis ändrats och artikel L. 211-7-1 i försäkringslagen trätt i kraft har Cour de cassation inte uttalat sig om huruvida ogiltigheten av ett försäkringsavtal får göras gällande mot en skadelidande person som är passagerare i fordonet, om denne också är den försäkringstagare som avsiktligt lämnat de felaktiga uppgifter som medfört att försäkringsavtalet blivit ogiltigt.
- 22 Inte heller kan någon av de domar som meddelats av Europeiska unionens domstol (EU-domstolen) angående tolkningen av Europaparlamentets och rådets direktiv nr 2009/103 av den 16 september 2009 om ansvarsförsäkring för motorfordon och kontroll av att försäkringsplikten fullgörs beträffande sådan ansvarighet, och som kan tillämpas i förevarande mål, eller de föregående direktiv som konsoliderats genom nyssnämnda direktiv, anses omfatta just denna situation (Candolin av den 30 juni 2005, C-537/03, ECLI:EU:C:2005:417; Churchill Insurance Company av den 1 december 2011, C-442/10, ECLI:EU:C:2011:799; Marques Almeida av den 23 oktober 2012, C-300/10, ECLI:EU:C:2012:656; Csonka m.fl. av den 11 juli 2013, C-409/11, ECLI:EU:C:2013:512; Fidelidade av den 20 juli 2017, C-287/16, ECLI:EU:C:2017:575; Delgado Mendes av den 14 september 2017, C-503/16, ECLI:EU:C:2017:681 eller Van Ameyde av den 10 juni 2021, C-923/19 ECLI:EU:C:2021:475).
- 23 Den framgår nämligen av denna rättspraxis att den enda åtskillnad som enligt unionslagstiftningen är tillåten med avseende på obligatorisk trafikförsäkring är den mellan förare och passagerare, och trots att den skadelidande passageraren också var den person som låtit försäkra fordonet inte får fränkännas egenskapen

av skadelidande tredje man har ingen av dessa domar medfört en prövning av situationen för en skadelidande försäkringstagare som är passagerare och den som genom egen förskyllan orsakat ogiltigförklaring av försäkringsavtalet. Ovannämnda dom i målet Fidelidade angående verkningarna av ett försäkringsavtals ogiltighet gällde situationen för skadelidande som inte var försäkringstagare. Ovannämnda dom i målet Churchill Insurance Company gällde inte verkningarna av ogiltigheten av ett försäkringsavtal, utan en nationell bestämmelse som under vissa omständigheter per automatik upphävde skyldigheten för försäkringsgivaren att ersätta en försäkringstagare som var skadelidande passagerare, om denne hade tillåtit en icke försäkrad person att framföra fordonet.

- 24 Den fråga som ställs är således huruvida de ovannämnda direktiven utgör hinder mot att ogiltigheten av ett försäkringsavtal kan göras gällande mot den skadelidande passageraren, när denne också är den försäkringstagare vars avtalsbrott gett upphov till denna ogiltighet.
- 25 Cour de cassation söker även klarhet i huruvida försäkringsgivaren, för det fall att en ogiltighet av försäkringsavtalet inte får göras gällande mot den skadelidande, här försäkringstagaren, utan att bryta mot unionsrätten skulle kunna föra talan mot försäkringstagaren grundad på den uppsåtliga försummelse som begicks då avtalet ingicks, i syfte att återkräva de belopp som försäkringsgivaren utbetalt till denne i enlighet med avtalet.
- 26 I enlighet med nationell rättspraxis förhåller det sig nämligen så att den som tecknar ett trafikförsäkringsavtal och avsiktligt lämnar felaktiga uppgifter är ansvarig gentemot försäkringsgivaren och, i händelse av att avtalet förklaras ogiltigt på grund av att felaktiga uppgifter har lämnats avsiktligt, är skyldig att till försäkringsgivaren återbetala den ersättning som försäkringsgivaren har utbetalat till den skadelidande (första tvistemålsavdelningen, 26 februari 1991, överklagande nr 88-15.814, publicerat).
- 27 Enligt fransk rätt medför en förklaring om att ogiltigheten av försäkringsavtalet får göras gällande mot en sådan skadelidande person att vederbörande erhåller ersättning via FGAO, eftersom det i artiklarna L. 421-1, I, 1., R. 421-4 och R. 421-18 i försäkringslagen föreskrivs att denna fond ska utbetala ersättning till en person som lidit skada till följd av en trafikolycka samt till dennes rättighetsinnehavare.
- 28 Således uppkommer frågan huruvida artiklarna 3 och 13 i Europaparlamentets och rådets direktiv nr 2009/103 av den 16 september 2009 utgör hinder mot en nationell bestämmelse som innebär att den ogiltighet av avtalet som följer av att den skadelidande passageraren – som även är försäkringstagare – avsiktligt lämnat felaktiga uppgifter vid den tidpunkt då försäkringsavtalet ingicks får göras gällande mot denne, samt huruvida det förhållandet att FGAO ska ersätta de skadelidande, för den händelse att ogiltigheten av avtalet får göras gällande mot vederbörande, kan påverka målets utgång.

- 29 Eftersom det inte är uppenbart hur dessa frågor ska besvaras på sådant sätt att det inte finns utrymme för något rimligt tvivel bör med tillämpning av artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt en begäran om förhandsavgörande hänskjutas till Europeiska unionens domstol.

MOT DENNA BAKGRUND

HÄNSKJUTER Cour de cassation följande fråga till Europeiska unionens domstol för förhandsavgörande:

Ska artiklarna 3 och 13 i Europaparlamentets och rådets direktiv nr 2009/103 av den 16 september 2009 tolkas så, att de utgör hinder mot att ogiltigheten av ett trafikförsäkringsavtal får göras gällande mot en skadelidande passagerare, när denne även är försäkringstagare och avsiktligen har lämnat felaktiga uppgifter vid den tidpunkt då avtalet ingicks och dessa felaktiga uppgifter ligger till grund för avtalets ogiltighet?

[utelämnas]

ARBETS-DOKUMENT